

ספר החינוך מנין המצוות בפרשת כי תצא

כי תצא יש בה עשרים ושבע מצוות עשה וארבעים ושבע מצוות לא תעשה.

במדבר רבה (וילנא) פרשת שלח פרשה יז סימן ו

... "ועשיתם את כל מצותי" - משל לאחד מושלך לתוך המים הושיט הקברניט את החבל ואמר לו תפוש חבל זה בידך ואל תניחהו שאם תניחהו אין לך חיים. אף כך אמר לו הקדוש ברוך הוא לישראל כל זמן שאתם מדובקין במצוות (דברים ד) "ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום", וכן הוא אומר (משלי ד: יג) "**החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך**", והייתם קדושים בזמן שאתם עושים את המצוות אתם מקודשים ואימתכם מוטלת על העובדי כוכבים פרשתם מן המצוות נעשיתם מחוללים אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל בעולם הזה על ידי יצר הרע אתם פורשים מן המצוות לעתיד לבא אני עוקרו מכם שנאמר (יחזקאל לו) ואת רוחי אתן בקרבכם וגו'.

תזון איש, "אמונה וביטחון", פרק ג

חובות המוסריות המה לפעמים גוף אחד עם פסקי ההלכה, וההלכה היא המכרעת את האסור ואת המותר של תורת המוסר.

דברים פרק כא

(י) כי תצא למלחמה על איביך ונתנו יקוק אלהיך בידך ושביט שביו: (יא) וראית בשביה אשת ופת תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה: (יב) והבאתה אל תוך ביתך וגלחתה את ראשה ועשתה את צפרניה: (יג) והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים ואחר בן תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה: (יד) והיה אם לא חפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר לא תמכרנה בכסף לא תתעמר בה תחת אשר עניתה: ס

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף כא עמוד ב

יפת תואר - לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות ואל יאכלו בשר תמותות נבילות ...

רש"י מסכת קידושין דף כא עמוד ב

יפת תואר - משמע מתוך שמתגרה בה יצרו מחמת יופיה התירה לו ובקושי אלא דמוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות בשר מסוכנת שחוטת ואף על פי שהיא מאוסה דכתיב ביחזקאל ולא בא בפי בשר פגול.

דברים פרק כא

(יח) כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אתו ולא ישמע אליהם: (יט) ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל זקני עירו ואל שער מקמו: (כ) ואמרו אל זקני עירו בנגו זה סורר ומורה איננו שמע בקולנו זולל וסבא: (כא) ורגמהו כל אנשי עירו באבנים נמת ובערת הרע מקרבך וכל ישראל ישמעו ויראו: ס

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עא עמוד א

בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב - דרוש וקבל שר

דברים פרק יג

(יג) כי תשמע באחת עריך אשר יקוק אלהיך נתן לך לשבת שם לאמר: (יד) יצאו אנשים בני בליעל מקרבך וידיחו את ישבי עירם לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעתם: (טו) ודרשת וחקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בקרבך: (טז) הנה תכה את ישבי העיר ההוא לפי חרב החרם אתה ואת כל אשר בה ואת בהמתה לפי חרב: (יז) ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחבה ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל ליקוק אלהיך והיתה תל עולם לא תבנה עוד: (יח) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם למען ישוב יקוק מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמן והרבך כאשר נשבע לאבתך: (יט) כי תשמע בקול יקוק אלהיך לשמר את כל מצותיו אשר אנכי מצוץ היום לעשות הישר בעיני יקוק אלהיך: ס

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עא עמוד א

עיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות ולמה נכתבה - דרוש וקבל שר.

R. N.E.Rabinovitch, The Way of Torah, Edah 3:1 (from Abstract)

[T]he Torah's method is to be a catalyst for the evolution of moral values in history, i.e. from polygamy to monogamy, from slavery to freedom, from war to peace, & from coercion to liberty.

ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק לב

... וכמו זאת [שהשם מפתח ב"ח לעט לעט שלב שלב, כן] ההנהגה בעצמה מן המנהיג ההוא ית' באו דברים רבים בתורתנו, והוא שא"א לצאת מן ההפך אל ההפך פתאום, ולזה א"א לפי טבע האדם שיניח כל מה שהרגיל בו פתאום. ... ותשאלני בלבך ותאמר לי איך יבאו מצות ופעולות עצומות מבוארות מאד והושם להם זמנים, והם כלם בלתי מכוונים לעצמם אבל הם מפני דבר אחר, כאלו הם תחבולה שעשה השם לנו להגיע אל כונתו הראשונה, ואי זה מונע היה אצלו לצוות לנו כוונתו הראשונה ויתן בנו יכלת לקבלה ולא היה צריך לאלו אשר חשבת שהם על צד הכוונה השניה. שמע תשובתי אשר תסיר מלבך זה החלי ויגלה לך אמתת מה שעוררתיך עליו, והוא שכבר בא בתורה כמו זה הענין בשוה והוא אמרו "ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים וגו'", ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף וגו', וכמו שהסב השם אותם מן הדרך הישרה אשר היתה. מכוונת תחלה, מפני יראת מה שלא היו יכולים לסבלו לפי הטבע, אל דרך אחרת עד שתגיע הכוונה הראשונה, כן צוה בזאת המצוה אשר זכרנו מפני יראת מה שאין יכלת לנפש לקבלו לפי הטבע עד שיגיע הכונה הראשונה, והיא השגתו יתעלה והנחת ע"ז, ...

R. W.S.Wurzburger, Covenantal Imperatives, p.71-2

Although unavoidably tainted by subjectivity, moral perceptions cannot be dismissed as utterly irrelevant simply because they cannot be buttressed by explicit, formal rules of religious law. After all, the Torah mandates "to do what is good and right in the eyes of the Lord".

דברים פרק יב

(כח) שְׁמֹר וְשִׁמְעֵת אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶנְכִי מְצַוְךָ לַמַּעַן יֵיטֵב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרַיִךְ עַד עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ : ס

תורה תמימה דברים פרק יב פסוק כח

מהו הטוב ומהו הישר, רבי עקיבא אומר, הטוב בעיני שמים והישר בעיני אדם [סיפרי]:

R. W.S.Wurzburger, Covenantal Imperatives, p.71-2

[T]he law itself, ..., must accommodate itself to the inevitable changing social, economic, and cultural conditions.... But it is one thing to recognize the important function of conscience as a supplement to purely legal elements, and another to treat it as an overriding authority. ... [subjective] conscience can never supersede the law, which ... is regarded as the Will of God. All that conscience can do is to supplement the law by 1) discerning Divine requirements which are not explicitly formulated in the law and 2) helping determine the meaning and range of applicability of laws when their formulation contains an element of ambiguity.

1) תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף ל עמוד ב

דאמר רבי יוחנן: לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה. - אלא דיני דמגזיתא לדיינו? - אלא אימא: שהעמידו דיניהם על דין תורה, ולא עבדו לפני משורת הדין.

2) הרב קוק

ואם תפול שאלה על איזה משפט שבתורה, שלפי מושגי המוסר יהיה נראה שצריך להיות מובן באופן אחר, אז אם באמת ע"פ ב"ד הגדול יוחלט שזה המשפט לא נאמר כ"א באותם התנאים שכבר אינם, ודאי ימצא ע"ז מקור בתורה.

R. Lamm, "A Developing (Halachic) Morality"

the concept of "developing morality" can prove acceptable and helpful if it is based upon Torah laws and Torah morality. The moral reasoning for which we attempt to circumvent a Biblical mandate must itself issue from or be compatible with Torah and mitzvot, a reasoning based upon a profound belief that the Torah is the source and confirmation of moral excellence, and ... that Torah is viable and applicable to each individual generation. ... It is not a genuinely novel, historic moral conception that we pit against the Biblical moral tradition, but it is the evolving contemporary consciousness that has encouraged us to rediscover what was always there in the inner folds of the Biblical texts and halakhic traditions. Our moral sensitivity leads us to find warrant in the Torah heritage.

הרב קוק, פנקסי הראי"ה

כל התורה הזאת של מלחמת רשות לא נאמרה כ"א לאנושיות שלא נגמרה בחינוך. ... כל לב יבין על נקלה כי רק לאומה שלא באה לתכלית חינוך האנושי, או יחידים מהם, יהיה הכרח לדבר כנגד יצר הרע ע"י לקיחת יפת תואר בשביה באופן המדובר. ומזה נלמד שכשם שעלינו להתרומם מדין יפת תואר, כן נזכה להתרומם מעיקר החינוך של מלחמת רשות, ונכיר שכל כלי זיין אינו אלא לגנאי.